

DOI : 10.33274/2079-4835-2018-17-2-34-40

УДК [379.147:811.161.2]:37.091.212-027.63(045)

Фурт Д. В.,
старший викладач

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна, e-mail: furt@donnuet.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНСЬКИХ ВИШАХ

UDC [379.147:811.161.2]:37.091.212-027.63(045)

Furt D. V.,
Senior Lecturer

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: furt@donnuet.edu.ua

FOREIGN STUDENTS TRAINING FEATURES IN UKRAINIAN HIGH SCHOOLS

***Мета.** Проаналізувати особливості навчання студентів-іноземців в українських вишах задля окреслення проблем та визначення шляхів їх рішення.*

***Методи.** Основні наукові результати отримано з використанням комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а саме: систематизації й узагальнення, теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу.*

***Результати.** Узагальнено теоретичні знання щодо навчання студентів-іноземців, проаналізовано нормативні документи, які регламентують перебування, навчання і працю іноземних студентів, а також визначено основні проблеми й труднощі їх навчання в українських закладах освіти.*

***Ключові слова:** студенти-іноземці, українські виші, нормативно-правове забезпечення, мовна підготовка, соціалізація.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується високою конкуренцією на ринку освітніх послуг. Залучення іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах України є пріоритетним напрямом діяльності вишів і сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності. Навчання іноземних громадян стало дієвим чинником економічного зростання як освітніх установ, так і України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями особливостей навчання студентів-іноземців в українських вишах займалися багато науковців: Г. Александров, Т. Алексеева, М. Іванова, Н. Бордовська, О. Орехов, І. Сімаєва, І. Ширяєва та інші.

Мета статті полягає у аналізі особливостей навчання студентів-іноземців в українських вишах, у виокремленні загальних тенденцій під час вибору між українськими університетами та університетами інших країн, у розкритті труднощів, які виникають у студентів-іноземців під час навчання в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. О. Арєф'єв наголошує, що в усьому світі уряди та вищі навчальні заклади проводять активну роботу щодо залучення іноземних студентів у виші, керуючись різними цілями: отримання прибутку, культурна дипломатія, сприяння інноваціям та підвищення ефективності виробництва, розвиток міжнародного співробітництва. Хоч кількість студентів, що бажають навчатися за кордоном, зростає з кожним роком, між університетами йде конкуренція за іноземних студентів [4, с. 46–58].

Згідно з даними аналітичного центру CEDOS українська освіта приваблює іноземних вступників із чотирьох причин:

— висока якість;

- престиж і вигідна ціна за навчання;
- низька вартість проживання;
- ті самі права для іноземців, що й для громадян [10].

Поряд з перевагами навчання в Україні існують і певні стримувальні фактори, які призводять до вибору країни навчання не на користь України або незадоволення під час навчання. О. Лисак у своїй статті, аналізуючи поточний стан та проблеми навчання іноземців в Україні, наголошує, що проблеми починаються з процесу залучення потенційних студентів, яким займаються приватні агенції, чия діяльність не регламентується ані державою, ані університетами. Іноді ці посередники надають неправдиву інформацію про навчання в Україні. Такі агенції часто стягують зі студентів-іноземців кошти за отримання віз та підготовку документів, які в багато разів перевищують реальну вартість послуг. Посли Туркменістану та Іраку під час проведення круглого столу на тему «Проблеми нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти України» вимагали закриття усіх агенцій-посередників [8].

Автор також піднімає питання щодо якості освіти українських вишів, починаючи з мовної та соціальної ізоляції і до формального ставлення щодо отримання студентами-іноземцями дипломів про вищу освіту. На сьогоднішній день Україна є єдиною серед європейських країн, де не передбачені ніякі вступні іспити для іноземних абітурієнтів, а зарахування відбувається на підставі подання документів та співбесіди. Це приводить до зниження якості знань серед контингенту вступників. Ситуація з мовою навчання є невизначеною. Добре, коли іноземні вступники потрапляють в одну групу та можуть обрати мовою навчання, наприклад, українську. У інших випадках навчання на підготовчому відділенні протягом 8–10 місяців не завжди забезпечує достатній рівень знання української мови, що призводить до неможливості повноцінно спілкуватись та соціальної ізоляції. Та частина студентів, що обирають англomовне навчання, особливо під час отримання рівня магістра, стикаються з невисоким рівнем знань іноземних мов серед викладачів, що відбивається і на рівні проведення лекцій, і на спілкуванні зі студентами. Корупція та формальне ставлення до навчання призводять до того, що фактична кваліфікація випускника не відповідає зазначеній у дипломі і виникають проблеми визнання дипломів у посередників [8].

Як показує досвід української вищої школи, проблема навчання студентів-іноземців є однією з найбільш важливих психологічних та педагогічних проблем у сфері міжнародної освіти. Так, П. Педерсен виокремлює такі проблеми:

- соціально-психологічну адаптацію студентів-іноземців до нових умов проживання та навчання;
- систему необхідних умов підготовки студента-іноземця (все, що пов'язано з навчальним процесом, а також неформальне спілкування, умови проживання, засоби задоволення культурних та інших не освітніх потреб);
- довузівське навчання (входження у крос-культурний простір країни);
- навчальний процес (форми та методи навчання) [12].

До основних проблем, пов'язаних із адаптацією іноземних студентів під час навчання в Україні, відносять:

- лінгвістичні (проблеми вивчення української мови, опрацювання спеціальної термінології за обраним фахом та розуміння мови викладачів);
- етнокультурні (проблеми повсякденного спілкування з місцевими мешканцями й одногрупниками, особливості національної кухні та певні розбіжності у харчуванні місцевих та іноземних студентів);

— особистої безпеки (проблеми толерантності та окремі непорозуміння з місцевими мешканцями та представниками інших національностей або інших релігійних конфесій);

— забезпечення особистої життєдіяльності (реєстраційно-візові заходи, заповнення різноманітних анкет документів, форм без урахування рівня володіння іноземними студентами українською мовою, нострифікація документів щодо отримання вищої освіти за кордоном та інші);

— фінансові (загальні фінансові проблеми, пов'язані із нестачею грошей для існування під час навчання у виші, технічні проблеми оплати контрактного навчання тощо) [9].

Зазначимо, що іноземні студенти, які навчаються в Україні, здобувають вищу освіту нерідною мовою в умовах нерідного соціокультурного середовища. Успішність вирішення студентами-іноземцями академічних завдань значною мірою визначається їх рівнем володіння українською мовою як у соціокультурній, так і у навчально-професійній сферах спілкування. Питання про використання мови-посередника на заняттях зазвичай не актуальне. Особливо мовний бар'єр позначається на лекціях, оскільки темп донесення навчального матеріалу для них занадто високий. Звідси неповне сприйняття матеріалу, втрата єдності та логічних зв'язків між окремими положеннями.

Студентам-іноземцям складно пристосуватися до навчального режиму, який відрізняється від режиму дня в рідних навчальних закладах, що призводить до неуважності на заняттях, появи відчуття втоми, зниження успішності. Іноземці через свій менталітет, тісно не спілкуються зі студентами з інших країн, тому виявляються в щільній мовній ізоляції у навчальній аудиторії. Вони, як правило, володіють стриманим характером, важко йдуть на контакт з українськими студентами через традиційно сформований етноцентризм [7].

Задля подолання проблем викладачам слід усіма можливими способами з початку занять заохочувати навчальну та комунікативну активність студентів-іноземців. Під час подання навчального матеріалу рекомендується давати завдання, які вимагають використання довідкового матеріалу. Таким чином заохочується перехід від завчених прикладів до більш широкого класу явищ на основі вивчених законів та процесів.

М. Абабкова наголошує, що успішне пристосування студента-іноземця до нового соціально-культурного життя відбувається завдяки активному спілкуванню з українськими студентами, що необхідно додатково стимулювати активними формами проведення практичних занять, під час яких студенти-іноземці будуть активно взаємодіяти з українськими студентами, що сприяє встановленню дружніх стосунків, активізує адаптаційний потенціал студентів та призводить до підвищення академічної успішності [1, с. 246–263].

Важливим фактором успішного навчання студента-іноземця в українських вишах є якість мовної підготовки. Метою мовної підготовки іноземних громадян є забезпечення їхніх комунікативних потреб у різних сферах: науковій (для отримання конкурентоспроможної підготовки за обраною спеціальністю), суспільно-політичній та соціально-культурній (для належної адаптації та повноцінного орієнтування в новому соціальному і культурному середовищі, власного культурного розвитку), побутовій (для задоволення потреб повсякденного життя) тощо [11].

К. Антонова виокремлює ще один важливий фактор успішного навчання студентів-іноземців в українських вишах — це соціалізація. Під соціалізацією студентів-іноземців науковець розуміє засвоєння установок та вимог системи навчання вищого навчального закладу і засвоєння їй адекватне сприйняття всього нового соціального середовища, у яке потрапляє студент [3].

Соціалізація студента-іноземця відбувається через різноманітні види виховної діяльності, які організовують систему відносин у академічній групі, що створює умови для творчого самовираження кожного студента, збереження його унікальності та розкриття потенційних здібностей [2].

Необхідно зазначити, що порівняно з українськими студентами студенти-іноземці відчують більш серйозні труднощі з адаптацією до навчання у ВНЗ, схильні до великих стресів при впровадженні в студентське життя. Так, К. Ердинєєва та В. Філіппова відносять студентів-іноземців до групи ризику, схильної до девіантної поведінки, у тому числі до суїцидальної, відзначаючи, що однією з головних причин такої поведінки є складність адаптації саме до освітнього процесу у виші [5].

Важливим фактором успішного навчання студента-іноземця в українському виші є особистість педагога. Автори статті «Деякі сучасні проблеми навчання студентів-іноземців у мультикультурному просторі» наголошують, що значення має не тільки рівень знання предмету викладачем, а й його педагогічні здібності — здатність працювати в умовах міжкультурного простору (в іноземних групах, в яких навчаються представники різних держав та з різним рівнем мовної підготовки). При цьому значну роль відіграє не тільки правильна організація навчального процесу, а й індивідуальний підхід до кожного студента, з урахуванням його мовної підготовки, мотивації до навчання (до вивчення предмету) та його адаптаційних можливостей. Працювати в групах з іноземними студентами, як відмічається багатьма дослідниками, набагато складніше, ніж в групах українських студентів. Викладачу необхідно розмовляти «мовою предмету», не вживати слова (терміни), які не відомі іноземним студентам, або чітко їх пояснювати, більше застосовувати наочність, знати та враховувати рівень як мовної підготовки студентів, так і рівень їхньої підготовки з предмету, мотивацію навчання в навчальному закладі. Крім того, опитування матеріалу повинно відбуватися за стандартизованими питаннями, з використанням інформаційного забезпечення, доступного для іноземних студентів [6, с. 56–58].

Висновки. Підводячи підсумки, можна констатувати, що українська вища освіта має низку конкурентних переваг, а саме: досвід створення освіти високого рівня; досвід навчання іноземних студентів; фундаментальність освіти; невисока вартість освітніх послуг тощо. Але є чинники, які стримують експорт українських освітніх послуг, у зв'язку з чим необхідно звернути увагу на підвищення рівня мовної підготовки студентів-іноземців і на особливості їх адаптації та проживання в умовах українських реалій.

Список літератури / References

1. Абабкова М. Ю. Игровые формы проведения семинарских занятий в мультикультурных группах как способ адаптации иностранных студентов // Актуальные вопросы обучения иностранных студентов : сборник научно-методических трудов. СПб. : Изд-во Политехн. ун-та, 2014. С. 246–263.

Ababkova, M. Yu. (2014). *Igrovyye formy provedeniya seminarских zanyatiy v mul'tikul'turnyh gruppah kak sposob adaptatsii inostrannykh studentov* [Game forms for conducting seminars in multicultural groups as a way to adapt foreign students]. St. Petersburg, pp. 246–263.

2. Адаптація першокурсника до ролі студента педагогічного ВНЗ. URL : <http://vipreferat.net/228273-Adaptaciya-pervokursnika-k-rol-i-studenta-pedagogicheskogo-VUZA.html>.

Adaptatsiia pershokursnyka do roli studenta pedahohichnoho VNZ [The first-year student adaptation to the role of a high school student]. URL : <http://vipreferat.net/228273-Adaptaciya-pervokursnika-k-rol-i-studenta-pedagogicheskogo-VUZA.html>.

3. Антонова К. В. Вплив «культурного шоку» на процес соціалізації іноземних студентів на початковому етапі навчання. URL : http://sconference.org/publ/nauchno_prakticheskie_konferencii/pedagogicheskie_nauki/socialnaja_pedagogika/12-1-0-890.

Antonova, K. V. *Vplyv «kulturnoho shoku» na protses sotsializatsiii inozemnykh studentiv na pochatkovomu etapi navchannia* [Influence of «cultural shock» on the process of foreign students socialization at the initial stage of training]. URL : http://sconference.org/publ/nauchno_prakticheskie_konferencii/pedagogicheskie_nauki/socialnaja_pedagogika/12-1-0-890.

4. Арефьев А. Л. Российские вузы на международном рынке образовательных услуг. Москва : Центр социального прогнозирования, 2007. 700 с.

Aref'yev, A. L. (2007). *Rossiyskiye vuzyi na mezhdunarodnom rynke obrazovatel'nyh uslug* [Russian universities in the educational services international market]. Moscow, 700 p.

5. Эрдынеева К. Г., Филиппова В. П. Суицидальное поведение студентов: кросс-культурное исследование : монография. Москва : Академия естествознания, 2011. 251 с.

Erdyneyeva, K. G., Filippova, V. P. (2011). *Suitsidal'noye povedeniye studentov: krosskul'turnoye issledovaniye* [Students' suicidal behavior: cross-cultural research]. Moscow, Akademiya estestvoznaniya Publ., 251 p.

6. Дубінін С. І. Деякі сучасні проблеми навчання студентів-іноземців у мультикультурному просторі // Світ медицини та біології. 2013. № 2. С. 56–58.

Dubinina, S. I. (2013). *Deiaki suchasni problemy navchannia studentiv-inozemtsiv u multyikuturnomu prostori* [Some contemporary problems of foreign students teaching in a multicultural space]. *Svit medytsyny ta biolohii* [Medicine and Biology World], no. 2, pp. 56–58.

7. Китайские, вьетнамские, монгольские образовательные мигранты в академической среде : коллективная монография / под науч. ред. Е. Ю. Кошелевой. Томск : Издательство Томского политехнического университета, 2013. 420 с.

Kosheleva, E. Yu. (ed). (2013). *Kitayskiye, v'yetnamskiye, mongol'skiye obrazovatel'nyye migranty v akademicheskoy srede* [Chinese, Vietnamese, Mongolian educational migrants in an academic environment]. Tomsk, Tomskiy politekhnicheskii universitet Publ., 420 p.

8. Лисак О. Б. Освіта іноземців в Україні: сучасний стан, проблеми та маркетинговий погляд на шляхи їх подолання // Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2016. № 4. С. 102–107.

Lysak, O. B. (2016). *Osvita inozemtsiv v Ukraini: suchasnyi stan, problemy ta marketynhovyi pohliad na shliakhy yikh podolannia* [Education of foreigners in Ukraine: current state, problems and marketing perspective on how to overcome them]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu* [Bulletin of Vinnytsia Polytechnic Institute], no. 4, pp. 102–107.

9. Немець К. А., Вірченко П. А., Ключко Л. В. Актуальні питання адаптації іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах України (із досвіду роботи кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства) // Проблеми сучасної освіти. 2016. Вип. 7. С. 97–102.

Niemets, K. A., Virchenko, P. A., Kliuchko, L. V. (2016). *Aktualni pytannia adaptatsii inozemnykh studentiv do navchannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy (iz dosvidu roboty kafedry sotsialno-ekonomichnoi heohrafii i rehionoznavstva)* [Actual questions of foreign students adaptation to study at Ukrainian higher educational institutions (from the experience of the Department of Socio-Economic Geography and Regional Studies)]. *Problemy suchasnoi osvity* [Problems of modern education], no. 7, pp. 97–102.

10. Українські студенти за кордоном: факти та стереотипи. URL : <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainski-studenty-za-kordonom-fakty-ta-stereotypy>.

Ukrainski studenty za kordonom: fakty ta stereotypy [Ukrainian Students Abroad: Facts and Stereotypes.]. URL : <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainski-studenty-za-kordonom-fakty-ta-stereotypy>.

11. Ушакова Н. И., Дубичинский А. Н., Тростинская В. В. Концепция языковой подготовки иностранцев в вузах Украины. URL : <http://dok.opredelim.com/docs/index-43899.html>.

Ushakova, N. I., Dubichinskiy, V. V., Trostinskaya, A. N. *Kontseptsiya yazykovoy podgotovki inostrantsev v vuzakh Ukrainy* [The concept of foreigners language training in Ukrainian universities]. URL : <http://dok.opredelim.com/docs/index-43899.html>.

12. Pedersen, P. B. (1991). Counseling international students. The Counseling Psychologist, no. 19.

Дата надходження рукопису 26.11.2018

Цель. Проанализировать особенности обучения студентов-иностранцев в украинских вузах для определения проблем и путей их решения.

Методы. Основные научные результаты получены с использованием комплекса общенаучных и специальных методов исследования, а именно: систематизации и обобщения, теоретического обобщения, анализа и синтеза.

Результаты. Обобщены теоретические знания по обучению студентов-иностранцев, проанализированы нормативные документы, регламентирующие пребывание, обучение и труд иностранных студентов, а также определены основные проблемы и трудности их обучения в украинских учебных заведениях.

Ключевые слова: студенты-иностранцы, украинские вузы, нормативно-правовое обеспечение, языковая подготовка, социализация.

Objective. To analyze the foreign students teaching features in Ukrainian universities to identify problems and identify ways to solve them.

Methods. The main research results are obtained applying the complex general scientific and special methods of investigation: systematization and generalization, theoretical generalization, analysis and synthesis.

Results. The modern stage of society development is characterized by high competition in the educational services market. The foreign students attraction to study at Ukrainian higher educational institutions is universities' priority area and promotes their competitiveness. The foreign citizens training has become an effective factor in the economic growth of both educational institutions and Ukraine. Ukrainian higher education has a number of competitive advantages, namely: creating a high level education experience; foreign students teaching experience; education foundation; educational services low cost etc. But there are factors that restrain Ukrainian educational services export, in connection with which it is necessary to pay attention to increasing language training level of foreign students and on the peculiarities of their adaptation and living in conditions of Ukrainian realities. Ukrainian education attracts foreign students for four reasons: high quality; prestige and a reasonable price for training; low cost of living; the same rights and freedoms for foreigners as for Ukrainian citizens. But foreign students training is one of the most important psychological and pedagogical problems in the international education field. It should be noted that compared to Ukrainian students, foreign students experience more serious difficulties with adapting to university studies, they have greater stress during their students' life. In the article the foreign students training theoretical

knowledge is summarized, the regulatory documents governing the stay, training and work of foreign students are analyzed, and the main problems and difficulties of their studies in Ukrainian educational institutions are identified.

Key words: *foreign students, Ukrainian universities, regulatory support, language training, socialization.*

DOI : 10.33274/2079-4835-2018-17-2-40-48

УДК 37.02:378(045)

Удовіченко Г. М.,
канд. пед. наук

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна, e-mail: udovichenko@donnuet.edu.ua

РЕСУРСНИЙ ПІДХІД ЯК ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

UDC 37.02:378(045)

Udovichenko H. M.,
PhD in Pedagogical Science

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: udovichenko@donnuet.edu.ua

RESOURCE-BASED APPROACH AS A THEORETICAL SUBSTANTIATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS

Мета. Проаналізувати й визначити сутність ресурсного підходу як теоретичного підґрунтя освітнього процесу, узагальнити зміст тлумачень щодо ресурсів та виявити структуру індивідуальних ресурсів особистості.

Методи. Вирішення поставлених завдань здійснювалось за допомогою використання таких методів, як: аналіз та узагальнення наукової й навчально-методичної літератури з проблем дидактики; системний аналіз; поєднання історичного й логічного методів у дослідженні; виокремлення підсистем складних об'єктів та їх системний аналіз, цілісні, інтегральні підходи до дослідження педагогічних явищ.

Результати. Визначено, що ресурсний підхід цілком акцентує увагу на процесі навчання кожного здобувача вищої освіти, має на увазі створення умов для найбільш ефективного використання та найбільш повного розвитку індивідуальних ресурсів кожного студента у комфортних умовах, що сприяє розвитку його індивідуальності в цілому. В системі індивідуальних ресурсів особистості можна виокремити підсистеми біогенетичних, фізіологічних і психологічних ресурсів, серед яких, у свою чергу, також можна виокремити підсистеми різного рівня. До індивідуально-психологічних ресурсів можна віднести рівень інтелектуального розвитку (інтелектуальні ресурси), особливості емоційної сфери, вольові характеристики та ін. Усі зазначені підсистеми мають складну структуру і забезпечують реалізацію підпроцесів різного порядку, що становлять в цілому процес життєдіяльності.

Ключові слова: освітній процес, здобувачі вищої освіти, ресурсний підхід, індивідуальні ресурси особистості, індивідуально-психологічні ресурси.